

Andreas Jensen (Kandidatnummer: 10020)

Folkehelseinstituttet sin rolle i møte med minoritetsspråklige grupper under koronapandemien

En kvalitativ undersøkelse av FHI sine tiltak

Bacheloroppgave i NORD2316 Norsk som andrespråk: Et sosiolingvistisk perspektiv

Veileder: Brit Kirsten Mæhlum

Juni 2021

Andreas Jensen (Kandidatnummer: 10020)

Folkehelseinstituttet sin rolle i møte med minoritetsspråklige grupper under koronapandemien

En kvalitativ undersøkelse av FHI sine tiltak

Bacheloroppgave i NORD2316 Norsk som andrespråk: Et sosiolingvistisk perspektiv
Veileder: Brit Kirsten Mæhlum
Juni 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Kunnskap for en bedre verden

Innhold

1.0 Introduksjon	
1.1 Introduksjon og aktualisering	2
1.2 Oppgavens struktur og problemstilling	3
1.3 Begrepsavklaring	3
1.4 Metode	4
2.0 Redegjøring	
2.1 Redegjøring av FHIs tiltak	5
2.2 Redegjøring av inncovid-prosjektet og tidsskriftet DER	7
3.0 Analyse	
3.1 Språkbruk og språkvalg – Et hinder for integrering?	9
3.2 Språkmakt	10
3.3 Literacy	12
3.4 Holdningsarbeid	13
4.0 Drøfting	
4.1 Drøfting av FHI sin rolle	14
5.0 Avslutning	
5.1 Konklusjon	15
6.0 Kilder	16

1.0 Innledning

1.1 Introduksjon og aktualisering

«Da landet stengte ned i mars i år ble den manglende forbindelsen veldig tydelig. Behovet for informasjon var enormt for alle i landet vårt. Etter en stund begynte myndighetene å oversette informasjon til flere språk, deriblant arabisk. Men informasjonen som ble gitt var grunnleggende råd om hygiene og avstand. I norske media gikk diskusjon om permittering og rettigheter, og hva Regjeringen gjorde for å trygge livene våre på kort og lang sikt.»

-Osama Shaheen, grunnlegger av tidsskriftet DER (2020)

Koronapandemien påvirket verden globalt i 2020, og i skrivende stund fremdeles i 2021. Norge, på lik linje som andre land er påvirket av denne pandemien, og store deler av samfunnet stengte ned i mars 2020. Derimot ser vi en utvikling i starten av 2021 hvor en alarmerende mengde av minoritetsgrupper i Norge toppet innleggesstatistikken ved sykehusene i Norge (FHI, 2021, s.7). En rapport utgitt fra FHI tidligere i 2021 peker til at risikoen for sykehusinnleggelse for mennesker som tilhørte pakistanske, somaliske og tyrkiske miljøer var betraktelig høyere enn for den norske majoritetsbefolkningen (FHI, 2021, s. 11) Til tross for at myndighetenes råd, regler og lover skal gjelde for hele befolkningen ser vi en skjevfordeling i smitterisikoen innad i det norske samfunnet. Dette er en urovekkende utvikling som gjør det mulig å stille seg kritisk til hvorvidt norske myndigheter og Folkehelseinstituttet har gjennomført samfunnsrollen sin i pandemien. Man kan være kritisk til hvorvidt de har gjennomført de riktige tiltakene for å forhindre at minoritetsgrupper skulle bli mer utsatt for alvorlig sykdom enn den norske majoritetsbefolkningen under koronapandemien. I en rapport utgitt av FHI beskriver de selv at det er manglende forskning på innvandrer miljøer helsekompetanse, og hvorvidt språklige kompetanse kan være en utfordring for mange innad i ulike innvandrer miljøer; *«Vi vet heller ikke så mye om innvandrerbefolkningens språkkompetanse, men studier viser at dette også kan være en betydelig utfordring for mange»* (Kjøllestad et al. 2019,). Dette peker til et alarmerende problem innad i det norske samfunnet. Kan språkmessige problemer ha bidratt til en skjevfordeling av sykehusinnleggelse i det norske samfunnet? Den alarmerende sykehusinnleggelsen kan peke til at det finnes manglende forskning på språklige utfordringer vedrørende helseproblematikk blant minoritetsgrupper i Norge, og det er særlig lite forskning på minoritetsgruppers språklige utfordringer i møte med norske helsemyndigheter.

1.2 Oppgavens struktur og problemstilling

Denne oppgaven vil ta for seg ulike sider ved FHIs rolle i møte med språklige minoritetsgrupper i Norge, og se til ulike sosiolingvistiske sider vedrørende språklige minoritetsgruppers implisitte og eksplisitte påvirkning under koronapandemien.

Problemstillingen for denne oppgaven er følgende: *«Hvilken rolle har Folkehelseinstituttet i møte med minoritetsspråklige grupper i Norge under koronapandemien?»*.

Først vil jeg framlegge en kort begrepsforklaring for oppgaven. Videre vil jeg redegjøre for FHIs eksplisitte og direkte tiltak i møte med språklige minoritetsgrupper i Norge. Videre vil jeg belyse Inncovid-prosjektet og det norsk-arabiske tidsskriftet DER som begge har arbeidet med språklige og sosiale utfordringer for minoritetsgrupper i Norge under pandemien. Siden vil jeg se til aktuelle momenter og teorier som viser seg ved FHI, nasjonale myndigheter og språklige minoritetsgrupper som er aktuelle for pandemiens situasjon, samt hva som kan være aktuelt for videre forskning. Til slutt vil jeg drøfte hvilken rolle FHI har hatt i møte med språklige minoritetsgrupper i Norge under koronapandemien i Norge. Denne problemstillingen er ikke unik for Norge, men i flere språksamfunn globalt (FHI, 2021, s.10). Helheten i oppgaven tar for seg store sosiale og systematiske sider ved det norske samfunnet, og oppgaven blir derfor svært omfattende. Oppgaven vil derfor kun belyse noen av sidene ved denne problemstillingen, og grunnet problemstillingens størrelse vil besvarelsen trolig kun røre på overflaten av problemet. I oppgaven vil jeg kun fokusere på det eksplisitte og kommunikasjonsmessige, samt trekke inn momenter fra sosiolingvistisk og literacy forskning. Språklige utfordringer for minoritetsgrupper i møte med koronapandemien er et område hvor det er gjennomført svært lite forskning, og det vil trolig bli forsket mer på dette området i senere tid.

1.3 Begrepsavklaring

Denne oppgaven anvender begrepet språklige minoritetsgrupper. Engen & Kulbrandstads definisjon på minoritet- og majoritet tilhørighet vil bli anvendt gjennom hele oppgaven. Engen & Kulbrandstad definerer minoriteter som en gruppe mennesker i et etnisk, kulturelt eller sosialt fellesskap i møte med en større majoritetsbefolkning. Videre blir språklige minoritetsgrupper definert som - *«En språklig minoritet foreligger når grupens språk har begrensede bruksmuligheter i samfunnet og dekker et begrenset antall funksjoner»* (Engen & Kulbrandstad, 2018, 20). I et generelt språksamfunn trenger nødvendigvis ikke den språklige majoriteten å utgjøre en befolkningsmessig majoritet i befolkningen, det handler om hvilken

status og funksjon et språk utgjør og besitter i et samfunn. I det norske språksamfunnet utgjør norsk det større majoritetsspråket. Statistisk sentralbyrå trekker fram at det eksisterer over 300 språk i bruk Norge (SSB, 2013, s.60). Innenfor det norske språksamfunnet vil det eksistere et majoritet- og minoritetsforhold mellom alle minoritetsspråk og majoritetsspråket norsk. Det er trolig kun engelsk som utfordrer det større språksamfunnet i Norge, men innenfor mindre språksamfunnet vil andre språk ha en nyttefunksjon for minoritetsgrupper (Aarsæther, 2018, s 447).

Når denne oppgaven referer til «språklige minoritetsgrupper» peker den til grupper som tilhører ulike minoriteter i Norge, og samtidig ikke besitter norsk som sitt hovedmål/morsmål. I overført betydning har flere av disse gruppene innvandrers- eller utlendingsstatus (Engen & Kulbrandstad, 2018, s. 19). Dette er en forenkling og generalisering av de gruppene som inngår i et språklig minoritetssamfunn, og det eksisterer naturligvis nyanser, aspekter og egenskaper ved ethvert språksamfunn. Aarsæther trekker fram at innenfor sosiolingvistikken blir språklige minoriteter ofte gitt assosiasjoner om at språkene deres ikke besitter kulturell og sosial makt, og blir dermed sjeldent trukket fram eller anvendt i det norske språksamfunnet (Aarsæther, 2018, s. 448). Disse språklige mekanismene er til stede ikke bare ved språksamfunn som har innvandret til Norge på 70/80-tallet (F.eks. Urdu, Farsi, Pakistansk) men også ved historiske minoriteter i Norge f.eks. romfolk, samer eller kvener. Samisk er offisielt språk i Norge, mens kvensk, romani, romanes og jødisk er beskyttet som minoritetsspråk i norsk lov (Engen & Kulbrandstad, 2018, s.83). Denne oppgaven vil derimot ikke se til disse språksamfunnene selv om de inngår i et tydelig språklig minoritetsforhold. Dette kommer som følge av at medlemmer av språksamfunn som anvender språk som arabisk, urdu, tamil, tyrkisk og pakistansk innehar den forholdsmessige høye sykehusinnleggelsen som ble nevnt tidligere.

1.4 Metode

Metoden for denne oppgaven er gjennom en kvalitativ innholdsanalyse på datamaterialet produsert og presentert av FHI i perioden mars 2020 – januar 2021. Primærdataben er hentet fra Folkehelseinstituttets egne nettsider, plakater og rapporter publisert av FHI ifra nevnte tidsperiode. Det er også hentet data fra inncovid-prosjektet, og det norsk-arabiske tidsskriftet DER.

2.0 REDEGJØRING

2.1 Redegjøring av FHIs tiltak

Folkehelseinstituttet er en nasjonal kompetanseinstitusjon som tar for seg forskning, produksjon og kommunikasjon av helserelaterte problemstillinger i det norske og globale samfunnet. Institusjonen har som hovedoppgave å produsere, oppsummere og kommunisere kunnskap relatert til folkehelse (Folkehelseinstituttet, 2014). Folkehelseinstituttet er en av de fremste aktørene i å motarbeide smitte av koronaviruset i Norge. Dette delkapittelet vil redegjøre for en generell oversikt over de ulike tiltakene FHI har iverksatt for språklige minoritetsgrupper fra starten av pandemien, fram til januar 2021. Det er store mengder med data man kan utforske og forske videre på, men denne oppgaven vil kun se til de generelle sidene ved FHIs tiltak. Empirien i denne oppgaven er basert på materiale produsert av FHI, primært publisert gjennom deres nettsider. FHI har bidratt med smittevern, råd og samarbeidet med regjeringen og andre offentlige organ for å koordinere smittevernstiltak. Disse rådene er primært tiltenkt mennesker som bor eller reiser til Norge.

FHI har som nevnt fremmet generelle tiltak, og utarbeidet generelle veiledere som skal kunne opplyse befolkning om aktuelle tiltak iverksatt. Disse tiltakene, rådene og veilederne har siden blitt oversatt til 24 språk, så tidlig som fire dager etter landet ble stengt ned den 13. mars 2020 (Folkehelseinstituttet, 2020). Blant annet har plakater med informasjon om korrekt bruk av munnbind, samt generelle forhåndsregler for å hindre smitte blitt oversatt til 40+ ulike språk. Disse grafiske informasjonsplakatene er tiltenkt å bli utplassert i områder hvor ulike minoritetsgrupper ofte ferdes (Folkehelseinstituttet, 2020). Videre har ulike konferanser i samarbeid med regjeringen blitt muntlige oversatt til arabisk, engelsk, polsk, russisk, somali, tigrinja, tyrkisk og urdu. Dette kan peke til et behov for å imøtekomme utvalgte minoritetsgrupper som har høy representasjon blant innlagte med koronasmitte, særlig brukere av arabisk, somali og tyrkisk (Folkehelseinstituttet, 2021). I løpet av mars 2020 publiserte FHI videoer med generell informasjon om smittevern på ulike språk, men disse videoene har ikke blitt oppdatert siden, og kan derfor inneholde utdatert informasjon. Vi kan dermed trekke fram at oversatte videoer, informasjonsplakater, pressekonferanser og veiledere utgjør primærproduksjon av konkrete tiltakene FHI har anvendt under koronapandemien for å informere kontakt med ulike minoritetsgrupper i Norge. I denne sammenhengen utgjør FHI avsenderen av informasjon over smitteverninformasjon.

Dette skal du gjøre for å forebygge smitte:

Hold avstand!

- Hold deg hjemme hvis du føler deg syk.
- Hold deg hjemme hvis du har fått beskjed om det (i karantene eller i isolasjon).
- Prøv å holde én meters avstand til andre mennesker – hvis det er mulig.

Ha god håndhygiene!

Figur 1: Generell koronainformasjon på norsk bokmål.

Co należy robić, aby zapobiegać zarażeniu:

Zachowaj odległość!

- Jeśli źle się czujesz, zostań w domu.
- Zostań w domu, jeśli wydano Ci takie polecenie (aby odbyć kwarantannę lub przebywać w izolacji).
- Postaraj się zachować jeden metr odległości od innych osób – jeśli jest to możliwe.

Figur 2: Generell koronainformasjon oversatt til polsk.

هذا ما يجب عليك القيام به لمنع انتشار العدوى:
حافظ على مسافة بينك وبين الآخرين!

- ابق في المنزل إذا شعرت بأنك مريض.
- ابق في المنزل إذا قيل لك ذلك (سواء في الحجر الصحي أو في العزل).
- حاول أن تكون على مسافة متر واحد من الأشخاص الآخرين - إن أمكن.

Figur 3: Generell koronainformasjon oversatt til standard arabisk.

FHI opplyser at det kan være krevende å oppnå god kommunikasjon med minoritets- og innvandremiljøer (FHI, 2020). De argumenter for at enkelte minoritetsgrupper lukker seg selv ute av storsamfunnet dersom de møter på press, stress eller trusler. FHI trekker særlig fram at mennesker i Norge med kort botid kan ha store utfordringer med å orientere seg i det norske helsevesenet, og har flere utfordringer for å innta nødvending informasjon. Dette kan være en av årsakene til at det kan være vanskelig å oppnå tilstrekkelig språklig kontakt med minoritet- og innvandrergrupper. Det kan gjøre det svært krevende å gjennomføre effektivt smittevernsarbeid (FHI, 2020). Overlege Trude Margrete Arnesen ved Folkehelseinstituttet argumenterte i november 2020 at deler av forklaringen handler om språk, videre argumenterer hun at: «Utenlandsfødte vil, på gruppenivå, ha mindre tilgang på informasjon fra vanlige norske kanaler» (Dorholt, Holte & Andersen, 2020). FHI fremmer særlig flere tiltak i høst

2020 for å nå bedre kommunikasjon med minoritetsgrupper i samfunnet. Disse tiltakene omhandler blant annet om å anvende ressurspersoner i minoritetsmiljøer, kvalifiserte tolker, nærkontakter og ulike organisasjoner og nettverk (Folkehelseinstituttet, 2020). Dette for å kunne anvende enkeltpersoner og nærmiljøer som brobyggere for tilstrekkelig språklig kontakt.

2.2 Redegjøring av Inncovid-prosjektet og tidsskriftet DER

Under koronapandemien oppsto flere frivillighetsprosjekter med utgangspunkt i å informere minoritetsspråklige i Norge. Ved universitetet i Bergen ble «inncovid» prosjektet startet. Dette prosjektet består av en nettside som tilbyr smitteverninformasjon på seks ulike språk (Spansk, engelsk, arabisk, tamil, polsk og somali), samt et større forskningsprosjekt som ser på språklige implikasjoner ved minoritetsspråklige i Norge som begynte i 2020 (Inncovid, 2020). Inncovid fungerer som en informasjonsportal som tilbyr informasjon og råd om koronaviruset på flere ulike språk. Prosjektet oppstod som følge av at flere forskere så behovet for tydeligere og bedre informasjon til minoritetsspråklige i landet (UiB, 2021). Nettsiden skal være et supplement til norske myndigheters informasjon. I løpet av 2020 ble det også ført opptil 50 personlige intervjuer med ulike minoritetsspråklige individer. Her ønsket forskerne bak prosjektet å lære mer om minoritetsspråklige grupper sin egen oppfatning av smitterisiko, kunnskap om medisinske tilbud og forståelse av smitteverninformasjon. I prosjektet har professor Esperanza Diaz lagt brostein for videre forskning om problematikk som gjelder minoritetsgrupper under koronapandemien vedrørende smitteverninformasjon. I en kortfattet artikkel publisert av universitetet i Bergen redegjør Diaz for noen av de første funnene inncovid-prosjektet har avdekket (UiB, 2021). Diaz skildrer i artikkelen ved UiB at det er to sammensatte, men ulike kategoriserte hovedårsaker til hvorfor koronasmitte er mer utbredt blant innvandremiljøer enn ellers i befolkningen (UiB,2020). Den første årsaken peker til en språklig dimensjon. Den omfatter hvordan språklige hindre fra myndigheter, og feilinformasjon på sosiale medier kan ha påvirket minoritetsspråklige under pandemien. Her pekes det til at minoritetsspråklige ofte oppsøker medier utenfor Norge for å finne informasjon om koronaviruset og smittevern (UiB, 2020). Det åpner opp til at minoritetsgrupper finner informasjon på deres eget morsmål og språk de har bedre kompetanse i enn norsk, men at informasjonen kan være feilinformasjon. Denne informasjonen kan også være utilstrekkelig i henhold til norske lover og regler om smittevern. Sosiale medier blant minoritetsmiljøer blir ofte brukt for å behold en form for felles

gruppeidentitet, på tvers av landegrenser (Diaz). Dette kan medføre til økt misinformasjon fra andre land kan fort spre seg blant minoritetsgrupper innad i Norge.

Den andre funnet Esperanza Diaz peker til er hvordan økonomisk og sosiale forskjeller gjør at minoritetsgrupper stiller skjevt ut i pandemien sammenlignet med den norske befolkningen. Her peker hun til at innvandrere er overrepresenterte i nærkontaktsyrker, og at sosiale faktorer nærmest påtvinger et sosialt gruppepress. Diaz formidler det slik : *«I tillegg til mangel på informasjon på eget språk, er det for eksempel et kulturelt aspekt som spiller inn: For eksempel kan det i enkelte miljøer være sosialt vanskelig å unngå å gå i begravelse til en bekjent»* (UiB, 2021). Som nevnt tidligere eksisterer det flere sider, aspekter og årsaker til høy sykehusinnleggelse blant minoritetsgrupper.

Tidsskriftet DER

Tidsskriftet DER ble publisert for første gang i desember 2020. DER er et arabisk-norsk tidsskrift som fokuserer på å bygge broer mellom den arabisk-språklige minoriteten i Norge, og den større norske majoritetsbefolkningen. Første utgaven var dedikert til hvordan innvandringsmiljøer oppfattet nedstengningen av landet i mars 2020. Omar Shaheen, grunnleggeren av tidsskriftet trekker fram hvordan norske myndigheter var trege i å informere innvandringsmiljøer i landet om tiltakene som ble iverksatt (Shaheen, 2020, s.13). Over hele landet tok flere veldedige organisasjoner på seg ansvaret for å informere og dele kunnskap med minoritetsmiljøer. Blant annet bidrar organisasjonen bydelsmødrene med en koronahjelpetelefon på over 24 språk (Bydelsmødrene, 2021). Den religiøse organisasjonen islamsk råd har også bidratt med skreddersydd informasjon til ulike minoritetsgrupper omkring i landet, hvor de tar for seg spørsmål og problemstillinger blant muslimer i møte med koronapandemien (Diaz & al, 2020, s.10). Årsaken til at oppgaven trekker fram disse organisasjonene er fordi de kan peke til hvordan FHI trolig ikke når hele befolkningen med smitteverninformasjon, og derfor ser frivillige organisasjoner behovet for å hjelpe til i sine lokalmiljøer.

3.0 Analyse

3.1 Språkbruk og språkvalg – Et hinder for integrering?

Videre i oppgaven vil jeg analysere hvilken rolle, samt ulike teorier som viser seg i Folkehelseinstituttets rolle i møte med minoritetsspråklige grupper i Norge.

Folkehelseinstituttet er en av de største forvaltningsorganene for medisin og helse i Norge, og utgjør en svært ressurssterk organisasjon for den norske befolkningen. Et språklig problem som har oppstått under koronapandemien er at koronarestriksjoner, -lover og -regler har vært tolket som utydelige og vanskelige å fortolke (Helsedirektoratet, 2020). I løpet av det siste året har det vært innført flere råd, regler, lover, forslag, forskrifter og anbefalinger fra myndigheters hold. Dersom en ikke behersker norsk godt nok vil det være svært krevende og utfordrende å kunne manøvrere de ulike reglene og anbefalingene som ble framstilt av ulike myndigheter. Dette kan bidra til forvirring for enkeltindivider, samt større grupper. FHI peker til selv at lokale reguleringer kommer brått og hyppig, og dersom man ikke har en funksjonell forståelse av norsk vil det være krevende å følge vedtakene (FHI 2021). Det har særlig vært rettet kritikk mot regjeringen og FHI i senere kant av pandemien i 2020 for uklart språk (FHI 2021). Helsedirektoratet peker til at tiltakene utover høsten 2020 kan bli tolket som utydelige, og det var uklarhet siden forskrifter, og regler bidro til å skape forvirring (Helsedirektoratet, 2020, side 12). Vi kan dermed være kritisk til hvorvidt norske myndigheter har tydelig kommunisert tilstrekkelige smitteverninformasjon til den norske majoritetsbefolkningen, samt andre mindre minoritetsgrupper.

En av de større utfordringene myndigheter kan oppleve i møte minoritetsspråklige er den store utfordringen om hvilket språk som bør brukes som informasjonsspråket. For hvilket språk burde anvendes i møte med minoritetsspråklige grupper, og hvordan påvirker dette gruppene både kort- og langsiktig? I rapporten «Situational brief: Migration and covid-19 in scandinavian countries» argumenterer fagfolk for at norske myndigheter må anvende teknikker og strategier som forhindrer at forskjellene i samfunnet mellom majoritet- og minoritetsbefolkningen blir større (Diaz & al, 2020, s.7). Det blir trukket fram at myndigheter må respektere og anerkjenne de eksisterende multinasjonale og kulturelle forskjellene som eksisterer mellom ulike befolkninger i skandinaviske land, og deretter anvende et språk som er tilrettelagt, respekterer og anerkjenner forskjellene mellom dem. Det kommer tydelig fram at man burde anvende hovedmålet til språklige minoritetsgrupper for å bedre tilrettelegge for økt kompetanse, slik FHI gjorde i starten av pandemien hvor mesteparten av informasjon ble

oversatt tidlig (Diaz & al, 2020, s.8). Mye av smitteverninformasjonen utlevert til minoritetsspråklige ble basert på språklige minoritetsgruppers hovedmål. FHI har som nevnt publisert smittevern på polsk, urdu, somali og arabisk, dette er språk daglig brukt av flere minoritetsgrupper i Norge. Dette kan bidra til økt informasjon og kunnskap ved smittevernet, samt at informasjonen kommer fram langt tydeligere enn dersom man hadde anvendt norsk, eller eventuelt engelsk. Det igjen resulterer i at minoritetsspråklige får bedre utnytte av myndighetenes bestemmelser. Derimot kan det forsterke et allerede eksisterende, større problem i det norske samfunnet – at minoritetsgrupper ikke blir tilstrekkelig integrert. For dersom minoritetsgrupper ikke blir møtt med et klart norsk språk på en adekvat måte kan det peke til en utvikling av manglende integrering fra norske myndigheter. Helland illustrerer at det overordnede målet for norske myndigheter er at minoritetsgrupper skal tilegne seg en kompetanse i norsk som gjør de i stand til å delta som fullverdige borgere i det norske majoritetssamfunnet (Helland, 2006, s.227). Dersom norskkompetansen ikke blir tilstrekkelig utformet, utfordret eller tillært vil det kunne bidra til økte forskjeller mellom minoritet- og majoritetsmedlemmene i samfunnet, som forverrer situasjonen for flere minoritetsgrupper i Norge i dag. Dette ser vi ytterkanten av spesielt i situasjoner som koronapandemien hvor tilstrekkelig informasjon og tydelig språk er høyst viktig for enkeltindivider og grupper. Språk er utvilsomt en av de viktigste faktorene for god integrering, og kan bidra til at minoritetsspråklige kan engasjere seg, delta og lykkes i det norske samfunnet. Noe som på lang sikt kan bidra til en effektiv integrering, og forminske forskjeller i samfunnet.

3.2 Språkmakt

«Språk er makt» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2003, 9.0). I 2003 publiserte regjeringen en stortingsmelding hvor de avklarte om forholdene vedrørende språk og makt i Norge. I rapporten drøftet et utvalg ved kommunal- og moderniseringsdepartementet hvorvidt maktmekanismene eksisterer rundt språket i Norge, i all hovedsak fokuserte meldingen på de språklige mekanismene som eksisterer mellom bokmål og nynorsk i Norge. Det etableres svært konkret at det eksisterer iboende språklige maktstrukturer i det norske samfunnet. Disse strukturene kan være kognitive interne holdninger, men kan også vise seg eksplisitt gjennom språkbruk, språkformer og språkvalg (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2003, 9.3). Det er særlig i framveksten av sosiale medier og digitaliseringen av samfunnet at de mer eksplisitte språkmaktstrukturene blir tydeligere. Det er særlig aktuelt å trekke fram hvordan språktoner og språk tegn som er knyttet til utkantstrøk og lavere sosiale klasser ofte blir tilegnet negative vurderinger innenfor dominerende språkmiljøer (Kommunal- og

moderniseringsdepartementet, 2003, 9.3). Det er gjennom disse språklige vurderingene at man kan påvirke maktstrukturer gjennom samfunnet, blant annet gjennom å etablere billedspråk, perspektiv, narrativ og en forankring av verdier (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2003, 9.3). Våre felles verdier, holdninger og tanker kommer til syne gjennom språket vårt, enten eksplisitt eller implisitt. Det er særlig ved disse vurderingene at minoritetsgrupper i Norge mister muligheter til å påvirke egen hverdag som følge av manglende språkkompetanse, samt ileggelse av negative vurderinger fra det større majoritetssamfunnet (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2003, 9.1). Språket bidrar til å etablere *marginaliserte* posisjoner for minoritetsgrupper – «*Slik blir innvandrersstatus gjenskapt over generasjoner, med et språklig særpreg som kan føre til marginalisering i forhold til posisjoner og yrkeskarriére i det norske samfunnet*» (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2003, 9.4). I vurderingene vedrørende språkbruk og språkmakt må man ta til betraktning at FHI tilegner seg en ressurssterk avsenderrolle, og implisitt innehar språkmakten i diskursen i møte med minoritetsgrupper i det norske samfunnet. I en større forstand kan vi se til hvordan det er den norske etniske majoritetsbefolkningen som gir minoritetsgrupper det språklige og sosiale rommet de får, selv om det er opp til minoritetsgrupper å fylle det. (Hagen, 2006, s.125).

Innenfor det norske språksamfunnet er tilfellet at språkvurderinger er sterkt preget av geografisk, sosial, økonomisk og kulturell tilhørighet. Forestillingene om klasse, etnisitet og rase inngår når man gjennomfører en språklig vurdering (Engen & Kulbrandstad, 2018, s.60). For språkmaktsvurderinger i Norge avhenger av hvorvidt man ser på forskjellene mellom bokmål og nynorsk, dialekt og standardtalemål innflytter og morsmåltaler. Som nevnt blir ofte minoritetsgrupper gitt lav status, og deres problemer og utfordringer får ofte «lav status» ifølge Engen & Kulbrandstad (Eng & Kulbrandstad, 2018, s.19). Det er derimot svært aktuelt å trekke fram hvordan Engen & Kulbrandstad stiller seg kritisk til hvordan majoritetsgruppers synspunkt på minoritetsgrupper sjeldent diskuteres, særlig trekker de fram hvordan utgiftene assosiert til morsmålsundervisning til minoritets elever blir ofte kritisert, men sjeldent møter språklige majoritetsgrupper den samme kritikken (Engen & Kulbrandstad, 2018, s.19).

Det er særlig aktuelt å trekke inn språkmakt når man omtaler FHIs kommunikasjonstaktikk i møte med høy koronasmitte blant minoritetsspråklige i Norge. Tidlig i pandemien ser man antydninger til at FHI velger å oversette pressemeldinger, informasjonsvideoer og generelle veiledere til ulike språk som flere minoritetsgrupper i Norge anvender daglig (Folkehelseinstituttet, 2020). Her var trolig taktikken å kunne tilby den samme informasjonen

til minoritetsgrupper på lik linje til den norske majoritetsbefolkningen. Derimot oppstår det flere problemstillinger underveis gjennom 2020, og man kan stille seg kritisk til hvorvidt FHI har gjennomført en tilstrekkelig taktikk. Eksempelvis så er den generelle informasjonen gitt ut til befolkningen nærmest identisk, noe som er problematisk siden den ikke tar for seg sosiale, religiøse eller kulturelle forskjeller innad i befolkningen. For det vil eksistere ulike sosiokulturelle forskjeller innad i befolkningen, og lite peker til at Folkehelseinstituttet har tatt dette tilstrekkelig i betraktning når ulike veiledere blir publisert gjennom pandemien. Eksempelvis er det ikke uvanlig at større familieenheter i minoritetsgrupper på Østlandet bor på mindre areal i områder med høy innvandringsdensitet (Folkehelseinstituttet, 2021). Ofte deler flere generasjoner de samme områdene og arealene innenfor en familie. Her er det lite som peker til at FHI har tatt dette til betraktning når informasjon rundt karanteneinformasjon og isolasjonsplikter blir utgitt, som følge av at det finnes lite forskning og få tiltak ved disse kulturelle situasjonene. Dette er kun et av mange ulike kulturelle problemstillinger som kommer til syne under pandemien, og i senere tid vil man trolig kunne utpeke enda flere områder hvor Folkehelseinstituttet kunne tatt flere sosiokulturelle og språklige vurderinger.

3.3 Literacy

Literacy er evnen til å forstå og fortolke tekst og bilde i et tekstbasert samfunn. Her vil jeg illustrere hvordan literacy kan være et urovekkende problem som trenger mer forskning, og kan være til hinder for FHI sin rolle som avsender. Literacy er et innviklet begrep som tar for seg hvordan man tillærer seg en tilstrekkelig litterær, billedlig og analytisk kompetanse i møte med tekst (Blikstad-Balas, 2016, s.29). Begrepet har særlig vært aktuelt for å forske på hvordan språklige minoritetsgrupper tillærer, navigerer og orienterer seg i det moderne samfunnet. Det finnes flere kategorier av literacy, men her skal vi se til hvordan manglende helse literacy blant språklige minoritetsgrupper kan være et omfattende språklig problem i minoritetssamfunn i Norge.

For å kunne navigere og fortolke helsemessig temaer må man tillære seg en tilstrekkelig språkkompetanse. Det er ikke normen for nærmest ethvert språksamfunn å kunne beherske medisinske termer, men man skal helst kunne tilstrekkelig for å sikre og vegre sin egen og næres helse (Gele, Pettersen, Torheim & Kumar, 2016). Innenfor språkvitenskapen kan man betrakte det som helse literacy. FHI har tidligere pekt til at somaliske språksamfunn ofte har flere problemer enn andre samfunn i Norge med å navigere det komplekse helsevesenet (Gele, Pettersen, Torheim & Kumar, 2016). Det avdekkes store mangler av ferdigheter, kunnskaper

og språklig kompetanse i å navigere helsevesenet, noe som potensielt kan være avslørende for manglende tilrettelegging fra norske myndigheter. Dette kan være en førpeker på de store utfordringene språklige minoritetsgrupper kom til å ha under koronapandemien, og at manglende literacy har bidratt til å forverre de språklige utfordringene før selve pandemien utbrøt.

3.4 Holdningsarbeid

Som følge av smittekonsentrasjon ofte har vært stor i minoritetsspråklige miljøer har det vært flere avisomslag i norske medier som trekker fram minoritetsspråklige miljøer som syndebukker under pandemien. Denne forestillingen om innvandrere som smittebærere er ikke en ukjent forestilling, og har vært flere ganger blitt brukt i verdenshistorien (DER tidsskrift, side.). Blant annet titulerte Aftenposten en nyhetssak om høye smittetall blant innvandrer miljøer med tittelen «Innvandrer smitten bekymrer» (Silvola, 2020). Her blir det presentert og trukket flere tydelige signaler som kan illustrere hvordan det eksisterer ulike fremmedfiendtlige holdninger i samfunnet. I etterkant endret derimot Aftenposten tittelen fra *innvandrer smitten* til *smitten blant innvandrere* (Silvola, 2020) . Denne nyhetssaken kan peke til en generell trend som mange kan argumentere for oppsto under pandemien, nemlig at mindre folkegrupper innad i det norske samfunnet blir utsatt for diskriminering og rasisme. Innenfor sosiolingvistikken kan vi trekke fram begrepet *holdninger* for å forklare disse reaksjonene.

Man kan trekke fram to ulike tilnæringsmåter til holdninger, en behavioristisk tilnærming og en mentalistisk tilnærming (Jensen, 2006, s.18) Ved en behavioristisk tilnærming studerer man mønstrene i atferden ved noen eller noe, og dermed ser man videre på hvordan vedkommende reagerer i møte med andre fenomen. Her observerer forskere hvilke mønstre man finner i atferden til et forskningsobjekt. Den mentalistiske tilnærmingen ser derimot på holdninger som noe mer underbevist, og abstrakt enn eksplisitte handlingsmønstre. Ved denne tilnærmingen ser man heller til subjektets interne holdninger og oppfattelser, og det kan dermed være noe vanskeligere å oppdage disse handlingene. Vi kan dermed forklare holdninger som noe som består av et subjekt kjennskap, affeksjon og evaluering av et fenomen/objekt. Enhver holdning blir konstruert internt, og dermed kan vi trekke fram at holdninger er noe som er tillært, og ikke medfødt (Jensen, 2006, s.19). Det er aktuelt å trekke holdninger inn når vi ser til norske myndigheters større rolle i møte med minoritetsspråklige

grupper. Det vil trolig bli aktuelt i etterkant å se til hvilke erfaringer og holdninger som blir prosjektet av norske myndigheter i etterkant av pandemien.

4.0 Drøfting

4.1 Drøfting av FHI sin rolle

I denne delen vil jeg drøfte hvilken rolle FHI har minoritetsspråklige grupperinger i Norge, og hvorvidt de har gjennomført denne rollen på en tilstrekkelig måte under koronapandemien. Først vil jeg avklare at det er indikasjoner på at FHI utgjør en majoritetsrolle i Norge, som følge av deres samfunnsoppdrag og ressursbase. I kontrast utgjør samtlige språklige minoritetsgrupper tidligere nevnt i oppgaven en minoritetsrolle.

Man skal trekke fram det større logistiske arbeidet FHI har gjennomført i å oversette, tilrettelegge og tilby kommunikasjon og informasjon til språklige minoritetsgrupper. Derimot er det aktuelt å trekke fram hvordan denne informasjonen i mange områder ikke var skreddersydd eller veldefinert til språklige minoritetsgruppers behov. Rollen til FHI har en sterk språkmakt i relasjonen mellom de språklige minoritetsgruppene i Norge, det er liten tvil at de besitter den indre kognitive makten til å påvirke de språklige bildene i samfunnet ved sine framstillinger. Her vil språkbruken og framstillingene til FHI ha stor betydning for språklige minoritetsgrupper posisjon under pandemien, samt det norske samfunnet i helhet. Det er ved områdene hvor FHI ikke fører et godt nok språk eller har en tilstrekkelig tilnærming at mindre veldedighetsorganisasjoner som inncovid, bydelsmødrene og islamsk råd deltar i den språklige arenaen for å tilstrekkelig tilby nødvendig språkinformasjon. Her er det mulig å argumentere for at FHI svikter i sitt samfunnsoppdrag i å informere og opplyse befolkningen, som følge av at instituttet ikke tilstrekkelig ser til de sosiokulturelle forskjellene innad i minoritetssamfunn. Dette kan vi særlig være vitne til når selv språkgrupper med norsk som hovedmål kan ha problemer med å forholde seg til norske myndigheters råd, lover, anbefalinger ol. Her er det flere aktuelle problemstillinger å se til i framtiden.

Språklige implikasjoner og manglende kulturell kompetanse kan vise seg å være en betydelig årsak til den høye innleggelsen av minoritetsgrupper i Norge. Derimot er det urovekkende lite forskning og analyser på disse områdene, og det vil trolig komme mer forskning på disse områdene og feltene senere. Det er altså for tidlig å fastslå en konklusjon på hvilken grad språkfenomener har påvirket språklige minoritetsgrupper situasjon under koronapandemien. Jeg vil derimot argumentere for at FHI har på flere områder kunne tilbydd språklige

minoriteter informasjon på deres morsmål, derimot er det flere områder hvor FHI kan kritiseres for å ikke tilstrekkelig oppfylle sin rolle under pandemien. Her har trolig veldedigheter som inncovid og tidsskriftet DER fungert bedre som brobyggere for minoritetsspråklige grupper, og opparbeidet en tillit og troverdig fra deres hold. Derimot vil noen argumentere for at dette ikke har vært tilstrekkelig informasjon. Momenter som uspesifisert informasjon, overgeneraliserte råd og utydelig språk bidrar til et sammensatt bilde hvor FHI ikke har gjennomført samfunnsrollen sin godt nok. Her vil jeg kun belyse at det er sider å kritisere ved myndigheters håndtering av pandemien i møte med minoritetsspråklige miljøer.

5.0 Avslutning

5.1 Konklusjon

Denne oppgaven tok for seg problemstillingen «Hvilken rolle har Folkehelseinstituttet hatt i møte med minoritetsspråklige i Norge under koronapandemien?». Som nevnt forsøkte jeg å finne ulike sider, aspekt og framstillinger innenfor sosiolingvistikken man kan se nærmere til i eventuell senere forskning på området, som følge av at det er svært manglende forskning på de språklige implikasjonene ved denne problemstillingen. Koronapandemien er som kjent utfordrende for det norske samfunnet. I kriseperioder trengs det ansvar fra offentlige myndigheter for å best ivareta menneskers helse og sikkerhet. I Norge ser vi hvordan pandemien har skjevt påvirket minoritetsgrupper, hvor andelen tilhørende minoritetsgrupper innlagt på sykehus er langt høyere enn hos den større norske majoritetsbefolkningen. Her har FHI hatt hovedansvaret i å informere befolkningen om smittevern og smittevernsressurser. FHI har i første instans anvendt oversetting av eksisterende materiale, og senere aktivt brukt av tolker og ressurspersoner i innvandringsmiljøer for å kunne bedre informere disse gruppene. I denne oppgaven har jeg sett på hvordan det i flere områder som kulturelle og sosiale behov trolig ikke har vært tilstrekkelig informasjon til ulike minoritetsgrupper. Det er også god grunn til å hevde at språklige minoritetsgrupper har en marginalisert status i Norge, og dermed færre muligheter og mindre påvirkningskraft i samfunnet. Språket har på flere områder gjennom pandemien vært utydelig, komplisert og uklart. Den informasjonen som har blitt gjort tilgjengelig har blitt oversatt til flere ulike språk som anvendes i Norge. De språklige utfordringene språklige minoritetsgrupper har møtt kan være én av forklaringene til den høye smitteraten blant minoritetsgrupper i Norge.

7.0 Kilder

Blikstad-Balas, Marte. *Literacy i skolen* (2016) Universitetsforlaget: Oslo

Bydelsmødrene, 2021. «Bydelsmødrenes hjelpelinje på 24 språk» Hentet 19.05.2021:
<https://bydelsmor.no/hjelpelinje>

Diaz E, Norredam M, Aradhya S, Benfield T, Krasnik A, Madar. *Situational Brief: Migration and Covid-19 in Scandinavian Countries*, 2020: Lancet Migration
<https://www.migrationandhealth.org/migration-covid19-briefs>

Dorholt, I. Hansen, A. Andresen, F. «Coronaviruset i Norge: Dramatisk endring» Dagbladet. 09.10.2020

Engen. T.O & Kulbrandstad. L. A, *Tospråklighet, minoritetsspråk og minoritetsundervisning 2.utg* (2018) Gyldendal:Oslo

Folkehelseinstituttet, 2020. «Information letters and videos about coronavirus in other languages». Hentet 18.05.2021. <https://www.fhi.no/en/op/novel-coronavirus-facts-advice/information-material/generell-informasjon-om-koronavirus-pa-flere-sprak/>

Folkehelseinstituttet. 2014. «Samfunnsoppdrag og tildelingsbrev». Hentet 15.05.2021:
<https://www.fhi.no/om/fhi/org-visjon/>

Folkehelseinstituttet. 2020. «Kommunikasjon med minoritets- og innvandrer miljøer, og andre grupper som kan være vanskelig å nå» Hentet 21.05.2021:
<https://www.fhi.no/nettpub/coronavirus/infomateriell/kommunikasjon-med-grupper-som-kan-vare-vanskelig-a-na/?term=&h=1>

Gele, A.A., Pettersen, K.S., Torheim, L.E. et al. *Health literacy: the missing link in improving the health of Somali immigrant women in Oslo*. BMC Public Health 16, 1134 (2016).
<https://doi.org/10.1186/s12889-016-3790-6>

Godøy A. «Covid-19 blant personer født utenfor Norge, justert for yrke,

Hagen, Jon Erik. 2006. «Hvor norsk skal fremmedspråkliges norsk være?» I «Den nye norsken? – Nokre peilepunkt under globaliseringa». Redigert av Sandøy. H & Tenfjord R. 124-147. Novus forlag: Oslo

Hagerup, Ingrid. O. L., (UiB), 2020. «Hvorfor topper innvandrere smittestatistikken?»
20.02.2020. <https://www.uib.no/pandemi/141602/hvorfor-topper-innvandrere-smittestatistikken>

Helland, Ann-Kristin K. 2006. «Kva er god nok norsk for å delta i det norske samfunnet?» I
«*Den nye norsken? – Nokre peilepunkt under globaliseringa*». Redigert av Sandøy. H &
Tenfjord R. 187-214. Novus forlag: Oslo

Helsedirektoratet, «*Svar på Covid-19 oppdrag fra HOD 193 - Om presisering av diverse oppdrag om løpende vurderinger mtp. gjenåpning og ny vurdering til desember*», 2020,
Hentet fra: <https://www.fhi.no/en/op/novel-coronavirus-facts-advice/information-material/generell-informasjon-om-koronavirus-pa-flere-sprak/>

Indseth T, Elgersma IH, Strand BH, Telle K, Labberton AS, Arnesen T, Nygård KM
.Folkehelseinstituttet, 2021. *Covid-19 blant personer født utenfor Norge, justert for yrke, trangboddhet, medisinsk risikogruppe, utdanning og inntekt*. Rapport 2021. Oslo.

Jensen, Iseling H. 2006. «Språkholdninger i Sandefjord - En kvantitativ sosiolingvistisk undersøkelse avspråkholdninger og språkbruk blant unge i Sandefjord » Masteroppgave. Institutt for lingvistiske og nordiske studier. UiO.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet. 2003. *Makt og demokrati*. Oslo: Statens forvaltningstjeneste.

Kjøllesdal M, Straiton ML, Øien-Ødegaard C, Aambø A, Holmboe O, Johansen R, Grewal NG, Indseth T. "Helse blant innvandrere i Norge" [Health among immigrants in Norway] 2019. Oslo: Folkehelseinstituttet, 2019.

Rolv M. Blakar, *Språk er makt 2.utg* (2005) Pax:Oslo

Sandøy, H. & Tenfjord, K. (Red) *Den nye norsken? – Nokre peilepunkt under globaliseringa* (2006) Novus forlag: Oslo

Shaheen, Osama. 2020. «*Covid, minoriteter og diskurs*» DER, vol.1 (1): 1-2, 13-14

Silvola, N. M. 2020 Aftenposten endret tittel om «innvandrersmitte» etter interne og eksterne reaksjoner. Journalisten 13.10.2020

Wilhelmsen. M, Holth. B.A, Kleven. Ø, & Ribserg T. 2013. *Minoritetsspråk i Norge - En kartlegging av eksisterende datakilder og drøfting av ulike fremgangsmåter for statistikk om språk*. Statistisk sentralbyrå (SSB): Oslo. ISBN 978-82-537-8606-3

Aarsether, Finn (2018) «Norsk som andrespråk» I «*Norsk språkhistorie 2: praksis*». Sandøy & Nesse. 534-562. Novus forlag: Oslo

Figurer:

Figur 1:

Hentet fra:

Utsnitt av «Generell informasjon korona bokmål». Folkehelseinstituttet. 2021. Hentet fra:
https://www.fhi.no/contentassets/37298bcacf6724377b68018cfd7db4309/vedlegg/norsk_generell-informasjon-korona.pdf

Figur 2:

Utsnitt av «Generell informasjon korona polskl». Folkehelseinstituttet. 2021. Hentet fra:
https://www.fhi.no/contentassets/37298bcacf6724377b68018cfd7db4309/vedlegg/polsk_generell-informasjon-korona.pdf

Figur 3: Utsnitt av «Generell informasjon korona arabisk». Folkehelseinstituttet. 2021. Hentet fra:

https://www.fhi.no/contentassets/37298bcacf6724377b68018cfd7db4309/vedlegg/arabisk_generell-informasjon-korona.pdf

